

מאמר שבועי בדרכי עבודת ד' ועניני הזמן

מפי מרן פוסק הדור

הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת חקת תשפ"ב

עומק הדין על כל רגע בחיי האדם

"ויאמר ה' אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל," (כ"ב)

נראה לבאר לשון הפסוק כאן עפ"י מה שפירש אדוננו הגר"א ז"ל (שנות אליהו בליקוטים שבסוף הספר על זרעים) המשנה באבות (פ"ג מ"א) "ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה", דבפשוטו צריך ביאור מהו כפל לשון התנא דקאמר "דין וחשבון", והרי לכאורה היינו הך, וביאר בזה הגר"א שבמשפטי שמים ישנם שני חלקים, האחד "דין" וזהו המשפט על עצם החטא, והשני הוא "חשבון" עם האדם על שבזמן החטא היה יכול להתעסק בתורה ומצוות, שהלא אין האדם חפשי מבלי לקיים מצווה בכל רגע ורגע, ומעניישים את האדם בנפרד על ה"חשבון" מלבד העונש על עצם העבירה שעשה.

ואם כן יש לפרש דמה שנאמר "יען לא האמנתם בי, להקדישני לעיני בני ישראל", הוא כנגד שני חלקי התביעה דדין וחשבון, ד"יען לא האמנתם בי" הוא חלק ה"דין" על שלא עשו כדבר ה' [לפי גודל מדריגתם], ו"להקדישני לעיני בני ישראל", הוא חלק ה"חשבון" על שהיו יכולים לקדש שם שמים ולא עשו כן.

ועומק הדין הוא נורא ואיום, שהקב"ה נתן לאדם חיים כדי להשתמש בהם לעבודת השי"ת ולא לבזבז אותם אפילו לא לרגע אחד, ולבסוף יתבע הקב"ה את האדם על כל רגע בחייו שנתבזבז ולא השתמש בו לעבודת השי"ת.

וידוע שבשעה שהיה הגאון רבי נפתלי טרופ זצ"ל חולה מסוכן, קיבלו על עצמם תלמידיו בני הישיבה בראדין ללמוד זמן מסוים במשך היום שאינו רגיל ללמוד בו לזכות רבי נפתלי, וכל אחד קיבל על עצמו סכום זמן שונה, ובאו להקדוש החפץ חיים וביקשו ממנו שייתן גם הוא זמן מחייו לזכותו של רבי נפתלי, והשיב להם החפץ חיים שעליו לחשוב בדבר ולשקול בדעתו כמה הוא יכול לתת, שכל זמני היום מלאים אצלו בעבודת השי"ת, ולמחר באו אליו בשנית, ואמר להם שהוא מוכן להוסיף דקה (מינוט) אחת של חיים, והוסיף שברגע אחד יכולים לפעול הרבה לאין שיעור.

◆◆◆

מי שיכול לקדש את ה' ואינו עושה כן זהו גופא עבירה

יש להתבונן בתביעה על משה רבינו על שחיסר בקידוש ה', שהלא גם עכשיו כאשר הכה משה על הסלע ויצאו מים רבים, עדיין היה בזה קידוש ה' נורא שראו כולם איך משה רבינו מוציא מים בדרך נס על ידי הכאה על הסלע, אך מ"מ כיון שהיה יכול להוסיף בקידוש ה' על ידי הוצאת מים בדיבור, וכמו שפירש"י כאן "שאלו דברתם אל הסלע והוציא הייתי מקודש לעיני העדה ואומרים, מה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה מקיים דבורו של מקום, קל וחומר אנו", נתבע על שמיעט בנס וגרם להתמעטות כבוד שמים.

ולכל אחד יש ללמוד מפרשה זו, שאם יש לו הזדמנות לקדש שם שמים ואינו פועל לצורך זה, הרי הוא נתבע בשמים על זה, ואינו יכול לשבת ספון בתוך ביתו במחשבה שהוא כבר עשה ודי לו במה שהוא עובד את ה' בתוך ביתו, אלא אם יכול לקדש את השם כגון להפיץ את דבר ה' ולקרוב רחוקים ואינו עושה כן, הרי הוא נתבע על זה, ויתרה מזו אמרו חז"ל (ירושלמי סוטה פ"ז ה"ד) "למד ולימד ושמר ועשה והיה סיפק בידו להחזיק ולא החזיק הרי זה בכלל ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת".

חומר עוון ביזוי ת"ח

"וידבר העם באלוקים ובמשה וגו', וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים וינשכו את העם וגו', ויבוא העם אל משה ויאמרו חטאנו כי דברנו בה' ונכ וגו', ויאמר ה' אל משה עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשוח וראה אותו וחי", (כ"א, ה-ז)

יש להתבונן מכאן כמה חמור הדבר לפגוע בתלמיד חכם, דהנה בשעה שהתוודו ישראל על חטאם, אמרו "חטאנו כי דיברנו בה' ונכ", ולכאורה הדבר תמוה מה הוסיפו באומרם "ובך", והרי מאחר שהם דיברו על ה', א"כ אין לך דבר חמור מזה, ומה שדיברו על משה רבינו אינו אלא כ"היודה ועוד לקרא" כלפי הפגיעה בקב"ה, וע"כ מבואר בזה חומר העוון לבזות ת"ח, שאינו 'נבלע' אפילו בעוון החמור ביותר לדבר נגד הקב"ה.

◆◆◆

בעוונותינו הרבים, היום כבר הותר בעיני רבים עוון ביזוי ת"ח, וכמאמר חז"ל (יומא פ"ז ע"ב) "כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר", ואין מי ששומע זילותא ומוחה, ויש לדעת שאין זה פגיעה רק בכבוד הת"ח אלא פגיעה בכבוד ה', ובפרט כשמתעטפים בשם ה' כדי לפגוע בת"ח, ומשתמשים בשם הקב"ה כדי לחטוא כנגדו בביזוי ת"ח.

הנשמה נעשית "בעל מוס" על ידי חטאי האדם

"ויקחו אליך פרה אדמה תמימה", (י"ט, ב)

פירש"י (להלן פס' כ"ב) "תמימה על שם ישראל שהיו תמימים ונעשו בעלי מומין בחטא העגל, תבא זו ותכפר עליהם ויחזרו לתמותם", ע"כ.

ומבואר בדברי רש"י, שבשעת חטא העגל נעשו ישראל "בעלי מומין", ועכשיו על ידי התיקון דפרה אדומה נעשים ישראל "תמימים", ויש ללמוד מזה דבר נורא, שבכל חטא נעשה האדם בעל מום ממש וכפי שהביא הח"ח בהקדמה לשמירת הלשון, וביאור הדברים, שהנשמה הרי יונקת את מקור חיותה מדבקותה בקב"ה, וכמו שנאמר (דברים ד, ד) "ואתם הדבקים בה' אלוהיכם חיים כולכם היום", ועל ידי החטא נפגעת נשמתו ממקור חיותה, עד שנעשית בעל מום באופן שרישומו ניכר על הנשמה.

ויש לפרש בזה הפסוק בפרשת ויקרא (ויקרא ד, ב) "ונפש כי תחטא", שהחטא נדבק בנפש עצמה, והנפש נעשית בעל חיסרון [חטא מלשון חיסרון] על ידי החטא.

ויסוד הדברים שמעתי מפי הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל בשם הקדוש החפץ חיים זי"ע, שכשם שבמחלות הגוף מי שאינו שומר על גופו כראוי [להאכיל את גופו ולשמרו מכל פגע] הרי הוא נפגע לבסוף ונעשה חולה או בעל מום, ואם אינו דואג לרפאות את גופו הרי הוא נחלש והולך, כך גם בחיי הנשמה צריך האדם להיזהר ב"בריאות הנשמה" על ידי שמירת התורה וקיום המצוות, ואם הוא חוטא הרי נשמתו נפגעת ונעשית בעלת מום, ואם אינו דואג לרפאות את הנשמה, הרי לאט לאט נשמתו נחלשת והולכת, עד שעלול לבסוף להגיע למיתה רוחנית ה"י.

◆◆◆

עכשיו שנכנסים אנו לחודש תמוז שהוא ר"ת "זמני תשובה ממשמשים ובאים", אשריו ואשרי חלקו של הזוכה להכין עצמו כבר עכשיו לזמני תשובה הבעל"ט, וידוע מה שידע הג"ר איצ"ל בלאזר זצ"ל (כוכבי אור סי' ד) שמי שמקדים להכין עצמו בתשובה לפני ימי הדין, זוכה להיכנס למשפט בראש השנה בתחילת המשפט, שהוא הזמן המובחר ביותר במשפט - לפני שיוצא חרון אף ה', וכמו שנהוג מלכתא דארעא שהמקדים לבוא לאיזה ענין יזכה בו בראשונה.

ובאמת אין אנו משיגים בשכלנו עד כמה מגיע פגם כל חטא הן בנשמת האדם והן בעולמות העליונים, ואם היינו יודעים ומבינים עד כמה פוגם כל חטא בוודאי היינו נזהרים ביותר בכל מעשה, ולאחר שנות חיינו בעולם הזה, כאשר יראה האדם את גודל הפגם בכל חטא, יתחרט מאוד וירצה לתקן אך יאמרו לו שאיחר את המועד, וכל זמן שרוח נשמת חיים אצל האדם, צריך לשמוח בזכות ובאפשרות לתקן ולחזור בתשובה.

חובת העוסקים בצרכי ציבור לפעול על פי הוראת הרבנים ולא להפך

"ויאמר להם שמעו נא המורים", (כ"י)

פירש"י, "המורים, שוטים, שמורים את מוריהם", ע"כ.

בפשוטו לשון רש"י "שמורים את מוריהם" מתפרש מלשון "המראה" שממרים את פי מוריהם, אבל יש גם להמליץ ולפרש הדבר מלשון "הוראה" שהם מורים למוריהם מה לעשות, והיינו שבמקום לקבל מרבותיהם מה שצריך לעשות, הרי הם מתעטרים באיצטלא דרבנות להורות לרבנים מה לעשות.

והדבר נוגע בזמנינו שבעוה"ר שישנם בעלי בתים אלו שיש לקרוא עליהם "שוטים שמורים את מוריהם", וחובת הרבנים שלא להתפעל מבעלי בתים, ולא לפחד מפני איש.

ומו"ר הגה"צ רבי משה שניידער זצ"ל מסר נפשו כדי שלא יהא כפוף לדעת בעלי בתים, ואף שבישיבה לא היה כמעט מה לאכול, לא הסכים למנות "וועד בעלי בתים" שידאגו להשיג כסף לישיבה, כיון שלא רצה להיות כפוף להם, וחשש שאם הם ינהלו את ענייני הגשמיים יהיה להם דעה בענייני הישיבה, שבעל הכסף הוא בעל הדעה, והיה מוכן לוותר גם על צרכי מחיה עד קרוב לרעב, ובלבד שלא להזדקק להם כדי שלא יטילו מרותם בשאר העניינים.

ומרן הגאון רבי חיים עוזר זצ"ל התנגד בתוקף להצעה שעלתה בזמנו לעשות גוף המאחד את כל רבני העולם "התאחדות רבנים עולמי", ומשום שחשש שאם יקימו גוף אחד שיהיה לו סמכות עולמית להכריע בעניינים העומדים על הפרק, הפקידים והמזכירים ישתלטו להיות "מורים את מוריהם" ויחליטו מעצמם מה לעשות, ויודיעו בשם הרבנים דברים מעוותים כרצונם מתוך פשרות על דיני התורה רח"ל.

ובבית הלוי (פרשת בא) כתב דברים מופלאים בבחינת חכם עדיף מנביא על מצבינו בדור האחרון, **שכשם שבתקופת בית שני כיחשו הצדוקים בקבלת חכמינו ז"ל, כך גם קודם ביאת משיח יתעורר מאוד כוח היצר לזלזל בחכמי התורה, והוסיף שעם ישראל יסבלו הרבה לפני ביאת משיח המצדוקים של הדור האחרון שיכפרו בדברי החכמים, ורק מי שישאר שלם באמונתו יזכה לגאולה, ועיי"ש שסיים וכתב על דבריו "וכל החיזיון הזה כמעט הוא נראה ברור בחוש עד כי אין צריך לראיה לדברים הללו", ואם על דורו כתב כן, ק"ו בן בנו של ק"ו וכו' בדור דידן.**

מעלת עריכת חשבון הנפש ולימוד המוסר

"על כן יאמרו המושלים באו חשבון", (כ"א, כ"ז)

בגמ' בב"ב (ע"ח ע"ב) איתא, "אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב על כן יאמרו המושלים וגו', המושלים אלו המושלים ביצרם, בואו חשבון בואו ונחשב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד הפסדה, תבנה ותכונן, אם אתה עושה כן תבנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא", ע"כ.

ובמסילת ישרים (פ"ג) כתב על דברי חז"ל כאן שרק מי שכבר יצא מתחת יד יצרו וראה שהדרך היחידה לצאת מכבלי היצר הוא על ידי עריכת חשבון

הנפש, הוא יכול לתת עצה זו, כי מי שהוא עדין חבוש במאסר יצרו, אין עיניו רואות האמת הזאת ואינו יכול להכירה, כי היצר מסמא את עיניו ממש, וזהו מה שאמרו חז"ל "על כן יאמרו המושלים ביצרם בואו חשבון", כי רק הם יכולים לתת עצה זו, שכן הם יודעים בבירור שאם האדם לא יפקח על עצמו ולא יעשה חשבון עם נפשו, לא יוכל להתגבר על יצרו.

ושמעתי מפי אחד מבאי ביתו של מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל, שהגר"ח אמר לו פעם "מיד כשאני קם בבוקר אני עושה חשבון מה בדיוק עלי לעשות היום ואיך למלא כל רגע ורגע כרצוני יתברך, ובלילה קודם השינה אני עושה חשבון בשנית לבדוק האם אכן מילאתי את חובתי ועשיתי את שהיה מוטל עלי לעשות".

וידוע שהגר"ח היה לומד בכל יום ארבעים דפים בעיון מלבד כל עומק עיונו, והיה מתעסק הרבה בגמילות חסדים, ומי"מ לא נתן מרגוע לנפשו על ידי גודל התמדתו ומעשיו הטובים, אלא היה עושה חשבון הנפש מידי יום לבדוק את מצבו, והיה חושש שמא יש בידו הנהגה שלא כדין ח"ו.

ושמעתי מרבתי זצ"ל, דהוי מרגלא בפומיה דהקדוש החפץ חיים, "לעתיד לבוא הקב"ה ישאל אותנו שאלה אחת כללית בלא להיכנס לפרטים 'האם היית חי בחשבון', ובזה נכלל כל הפרטים".

עובדות והנהגות שראה מרן רבינו שליט"א אצל הגאון הקדוש רבי אלחנן וסרמן זצוקללה"ה

(מובא לרגל יום ה'צ"ח שיחול בזמן הקרוב, והובא בזה רק מעט מזעיר מתוך קובץ גדול רב האיכות והכמות אשר יודפס א"ה בשלמותו בספר 'עובדות והנהגות')

בתורה עלולה להפסיד ולהזיק.

אמנם אמי ע"ה לא וויתרה על הברכה, ואמרה להגה"ק ר' אלחנן "איך בין אאלמנה און איך הייס אייך בעננטשען" [ובתרגום - "אני אלמנה ואני מצווה שתברכו את בניי"], עד שלבסוף בירך.

בלא יראת שמים אין עליו תואר תלמיד חכם

ד] ובהזדמנות כשביקשה אמי ע"ה ברכה עבור בניה, הוא בירך שתזכה שיהיו בניה תלמידי חכמים, ואמי ע"ה השיבה לו שזה אינו מספיק, שהרי יש הרבה ת"ח שאין להם יראת שמים והיא רוצה ברכה שבניה יהיו גם תלמידי חכמים וגם יראי שמים, והשיב לה ר' אלחנן שבוודאי כאשר בירך שבניה יהיו תלמידי חכמים נתכוון גם שיהיו יראי שמים, [דבלא זה אין עליו תואר תלמיד חכם], ואז הוסיפה אמי ע"ה וביקשה ברכה גם עבור עצמה, והשיב לה ר' אלחנן שכבר בירך אותה שבניה יהיו תלמידי חכמים ויהיה לה נחת מהם, וזהו הברכה הגדולה ביותר לאדם שיהיה לו נחת מילדיו, אמנם אמי ע"ה השיבה לו שהיא רוצה ברכה שלקב"ה יהא נחת ממנה, וזהו הברכה הגדולה ביותר אצלה, וברכה רבי אלחנן שלקב"ה יהא נחת ממנה, ובזה נחה דעתה.

הנהגתו לאחר שנשבר הכוס שהשתמש בה בבית האכסניה

ה] פעם כשביקר בביתו, תוך כדי שהתעסק במלוי כוס במים חמים מהמייחם שעל האש, נשברה הכוס מפני החום. והתעצב היטב על הנזק שנגרם, וביקש מהילדים לומר לאמא - בעלת הבית - שהוא שיבר הכוס ומבקש מחילה. אמנם לאחר זמן קצר חזר שוב לבית, ואמר שהתיישב בדבר בשנית ונראה לו שאי אפשר לסמוך בזה על קטן, והמתין כשעתיים עד שבעלת הבית חזרה - וביקש ממנה בעצמו מחילה, ורק אז הלך לדרכו.

נישק את מוסר הנפש

ו] בשנת תרצ"ח כאשר נכנס היטלר וצבאו ימ"ש לאוסטריה, השפילו הנאצים ימ"ש את היהודים ובפרט את הרבנים, (ושלחו אותם לטאטא ולנקות הרחובות בווינה), ואיש מה"אס אס" בא עם אקדח בידו ליהודי פשוט אחד, ודרש ממנו לגדף בפה מלא את הדת היהודית ואת כל דרך התורה, ואיים עליו עם האקדח שבידו - שאם לא יעשה כן הוא יהרגנו מיד, והיהודי הזה סירב ומסר נפשו למיתה, אך לבסוף בדרך נס רק חירפו אותו ולעגו עליו ולא הרגו אותו, ולאחר מכן ברח היהודי הזה ללונדון.

וכשבא הגה"ק רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל לאנגליה סיפרו לו את המעשה, ואמר שרוצה לראות אותו, ואכן הלך בעצמו ליהודי הנ"ל לשמוע ממנו את דבר המעשה, והיהודי הפשוט הזה לא ראה בזה שום גדלות, אבל רבי אלחנן זצוק"ל נישק אותו ואמר לו "אשריך שזכית לקיים מצוות קידוש ה'!!"

לימוד שירת האזינו עם רמב"ן

ז] שמעתי מפיו שראוי ללמוד שירת האזינו עם רמב"ן, שהלימוד בשירה זו עם הרמב"ן מחזק האמונה, ובזה נוכל לעבור חבלי משיח בלי קושיות.

לע"נ ר' רוד בן ר' יצחק אייזיק זצ"ל נלב"ע ג' תמוז

והאשה שרה בת ר' נתן ע"ה, נלב"ע ב' תמוז
הונצה על ידי בני משפחתם

לעילוי נשמת מרת אסתר בת אלגריה ע"ה

נלב"ע ג' תמוז תשע"ה

הונצה על ידי בני משפחתה - ממקורבי מרן שליט"א

לעילוי נשמת הר"ר מרדכי בן הר"ר ניסן חפץ ז"ל, נלב"ע כ"ד סיון תשפ"ב

הונצה על ידי בני משפחתו

ברכת מזל טוב לירידינו עוז ממקורבי ונאמני מרן רבינו שליט"א

הרה"ג ר' רפאל רבניצר שליט"א

לרגל שמחת נישואי בתו עב"ג בן הר"ר צבי וולפסון שליט"א

יה"ר שיוכו לבנות בית נאמן בישראל
ולבנות בית נאמן בישראל אב"ר